

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

Human Rights Foundation of Turkey

Sarıca Sok, No 7, 06080, Altındağ/Ankara

Tel: +90 312 310 6636 Fax: +90 312 310 6463

e-mail: tihv@tihv.org.tr www.tihv.org.tr

12 Mart 2009

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde Sonuçlanan İşkence Yasağı İle İlgili Davaların Değerlendirmesi¹

AIHS'nin 3. maddesinde düzenlenen "işkence yasağı" kapsamında, Türkiye aleyhine sonuçlanan dava sayısı 1990 yılından bu yana her geçen yıl artmaktadır. AIHM Türkiye'nin AIHS'nin 3. maddesini 2007 yılında toplamda 47 kez ihlal ettiğine karar vermişken 2008'de toplamda 57 kez ihlal ettiğine karar vermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) 1999-2008 yılları arasında Türkiye aleyhine açılan 1905 davayı karara bağladı. Bu davalardan 1652'sinde en az bir maddenin ihlal edildiği, 34'ünde ihlal bulunmadığı, 203'ünde ise dostane çözüm sonucuna varıldı.

2008 yılında ise Türkiye aleyhine açılan 264 dava karara bağlandı. Bu davalardan 262'sinde en az bir maddenin ihlal edildiği, 1'inde ihlal bulunmadığı, 1'inde ise dostane çözüm sonucuna varıldı. Türkiye'nin başvuru sahiplerine ödemeye mahkûm olduğu tazminat miktarı sadece geçen sene 7.194.292 Euro'ya ulaştı (Maddi Tazminat: 4.814.624 Euro; Manevi Tazminat: 2.076.217 Euro; Mahkeme Masrafları: 273.451 Euro). Son on yılda AIHM'e Türkiye aleyhine yapılan başvuru sayısı 24.563.

Başvuru sayısındaki artıştan ve mahkemenin önüne tekrar tekrar gelen davaların çokluğundan kaynaklanan, AIHM yargılama süreçlerinin uzunluğu nedeniyle, mahkeme 2008'de çoğunlukla 1990'larda, İstanbul'da ve Türkiye'nin Güneydoğu'sunda meydana gelmiş vakalarla ilgilendi.

2008 yılında Mahkeme Türkiye'nin, özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AIHS) 5. maddesini 64 davada; adil yargılama hakkını düzenleyen AIHS'nin 6. maddesini 75 davada (yine 6. maddeyle ilgili olarak yargılama süresinin uzunluğuyla ilgili olarak 64 davada); mahremiyete ve aile yaşamına saygı hakkını düzenleyen AIHS'nin 8. maddesini 11 davada; ifade özgürlüğünü düzenleyen AIHS'nin 10. maddesi 20 davada; toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen AIHS'nin 11. maddesini 5 davada; etkili tazminat hakkını düzenleyen AIHS'nin 13. maddesini 13 davada ve mülkiyet hakkını düzenleyen AIHS'nin Birinci Protokol'ün 1. maddesini 42 davada, ihlal ettiğine karar vermiştir.

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz" şeklindeki AIHS'nin 3. maddesi kapsamında üç farklı karar verilebilmektedir: "İşkence", "insanlıkdışı ve onur kırıcı muamele" ve "etkili soruşturmanın yetersizliği". Aynı davada hem "işkence yasağı"nın ihlal edildiğine hem de "etkili soruşturmanın yetersizliği"ne karar verilebilmektedir. Buna göre 2008 yılı içinde AIHM, Türkiye'nin bu madde kapsamında "işkence yasağı"nı 3 kez; "insanlıkdışı ve onur kırıcı muamele yasağı"nı 30 kez ihlal ettiğine karar vermiştir ve AIHS'nin 3. maddesiyle ilgili olarak 24 davada Türkiye'nin "etkili soruşturma" gerçekleştirmediğine hükmetmiştir.

¹ Bu bilgi notu son günlerde gazetelerde yer alan ve AIHM'in, Türkiye aleyhine aldığı işkence ile ilgili kararlar hakkında yanlış anlamalara yol açabilecek haberler üzerine Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanıp kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

AIHS'nin 3. maddesinde düzenlenen "işkence yasağı" kapsamında Türkiye aleyhine sonuçlanan dava sayısı 1990 yılından bu yana her geçen yıl artmaktadır. AIHM Türkiye'nin AIHS'nin 3. maddesini 2007 yılında toplamda 47 kez ihlal ettiğine karar vermişken 2008'de toplamda 57 kez ihlal ettiğine karar vermiştir.

Ne yazık ki, 1999 yılından bu yana verilen kararlara göre, Türkiye, AIHS'nin 2. maddesini (yaşam hakkı) 63 kez; AIHS'nin 3. maddesini ("işkence yasağı"nı 20 kez; "insanlık dışı ve onur kırıcı ceza veya işlem yasağı"nı 114 kez; "etkili soruşturmanın yetersizliği" kararı 48 kez) toplam 182 kez ihlal etmiştir. Söz konusu maddeleri en çok ihlal eden taraf devlet Türkiye'dir.

(Türkiye hakkında AIHM'in yapmış olduğu tespitlerinin değerlendirilmesi)

Yıllar Maddeler	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Md. 2 (Yaşam Hakkı /Etkili Biçimde Soruşturma Eksikliği)	1/2	6/18	15/26	9/21	3/11	11/16
Md. 3 İşkence/İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele/Etkin Olmayan Soruşturma)	1/8/2	1/14/2	0/27/1	3/24/1	8/23/16	3/30/24
Md. 5 (Özgürlük ve Güvenlik Hakkı)	9	28	49	69	95	64
Md. 6 (Adil Yargılama Hakkı/Yargılama Usulünün Uzun Olması)	56/3	74/8	93/32	93/48	99/67	75/64
Md. 8 (Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı)	5	6	3	8	5	11
Md. 10 (İfade Özgürlüğü)	6	20	39	35	26	20
Md. 11 (Dernek Kurma ve Toplantı Özgürlüğü)	2	—	6	7	5	5
Md. 13 (Etkili Başvuru Hakkı)	4	21	36	55	25	13
Ek Protokol. 1, Md. 1 Mülkiyetin Korunması	5	42	65	82	58	42
Ek Protokol. 1, Md. 2 Eğitim Hakkı	—	—	—	1	1	-
Toplam Karar Sayısı	76	156	276	320	331	264